

Udruga roditelja Korak po korak

POLITIKA ZAŠTITE DJECE

Uvod

Udruga roditelja Korak po korak (dalje: UR KpK) podržava prava djece definirana Konvencijom UN-a o pravima djeteta i osobito je posvećena sigurnosti i dobrobiti djece. Svojim djelovanjem Udruga nastoji:

- smanjiti ranjivost djece i njihovu izloženost različitim oblicima zlostavljanja kvalitetnim informiranjem i poučavanjem učinkovitim preventivnim strategijama;
- potaknuti lokalnu zajednicu da sprječavanje nasilja među ljudima, a posebno zlostavljanja djece, prepozna kao svoj važan cilj i nastojanje;
- potaknuti obrazovne institucije na sustavan pristup prevenciji zlostavljanja djece.

U borbi protiv zlostavljanja i zanemarivanja djece Udruga provodi preventivne programe koji imaju sljedeće ciljeve:

1. Naučiti djecu da prepoznaju potencijalno opasne i uvredljive situacije.
2. Pružiti strategije koje mogu pomoći djeci kada se nađu u takvim situacijama.
3. Ohrabriti djecu da razotkriju zlostavljanje ako se ono dogodilo u prošlosti ili ako se još uvijek događa.
4. Poučiti djecu važne odrasle - roditelje, učitelje, odgajatelje i sve one koji rade s djecom - o problemu zlostavljanju i zanemarivanju kako bi bili spremni suočiti se s njime i adekvatno reagirati.

Djelokrug politike

Ova se politika odnosi na sljedeće osobe:

- zaposlenike UR KpK, osobe na ugovor o djelu i konzultante
- CAP pomagače koji su zaposlenici odgojno-obrazovnih ustanova
- volontere
- članove Upravnog odbora Udruge i Savjeta CAP programa

Načela i vrijednosti

Sljedeća načela i vrijednosti odražavaju stav UR KpK o zaštiti djece:

Nulta tolerancija prema zlostavljanju djece: UR KpK smatra neprihvatljivim bilo koji oblik zlostavljanja djece, niti tolerira posjedovanje ili pristup bilo kakvom materijalu koji je izopačen i uvredljiv prema djeci.

Priznavanje dječjih interesa

UR KpK prepoznaje da su neka djeca u povećanom riziku za zlostavljanje. Posebno su ranjiva djeca s teškoćama u razvoju, djeca u konfliktnim situacijama kao i djeca u situacijama za vrijeme i poslije velikih prirodnih katastrofa.

Zajednička odgovornost za zaštitu djece

Kada se natječemo za projekte zajedno s onima koji nemaju definiranu politiku zaštite djece, UR KpK će osigurati da njezini partneri prihvate njezinu politiku za vrijeme trajanja zajedničkog rada.

Svrha politike

Svrha ove politike je:

- pružiti strategiju vođenja aktivnosti UR KpK na prevenciji zlostavljanja djece i zaštiti djece tijekom tih aktivnosti
- pružiti onima koji provode te aktivnosti kao i partnerima jasne upute o tome što učiniti u slučaju sumnje

Opredjeljenje UR KpK

Opredjeljenje UR KpK zaštiti djece vodit će se sljedećim:

Osviještenost: Osigurat ćemo da članovi Udruge, suradnici, partneri i dionici uključeni u provedbu programa prevencije zlostavljanja djece budu svjesni problema zlostavljanja djece i rizika za djecu.

Prevencija: Osigurat ćemo, kroz osvješćivanje i provedbu programa prevencije zlostavljanja djece, da UR KpK i partneri smanje rizik za djecu.

Izveštavanje: Osigurat ćemo da članovi UR KpK i partneri jasno znaju koje korake treba poduzeti kada se pojavi zabrinutost u svezi sigurnosti djece.

Reagiranje: Osigurat ćemo da se, u slučaju sumnje u zlostavljanje, poduzme sve potrebne mjere kako bi se djetetu pružila podrška i zaštita.

Osim toga, UR KpK će tijekom provedbe programa prevencije zlostavljanja djece:

- osigurati poduzimanje koraka radi zaštite djece za koju postoji bilo kakva sumnja na zlostavljanje ili iskorištavanje
- podržati djecu, kao i odrasle, koji su otkrili zabrinutost ili su sama subjekt te zabrinutosti
- djelovati primjereno i učinkovito u poticanju ili suradnji u svakom postupku istrage koji će uslijediti
- tijekom procesa zaštite djeteta rukovoditi se načelom najboljeg interesa djeteta
- pažljivo slušati i ozbiljno uzeti u obzir poglede i interese djeteta
- raditi u partnerstvu s roditeljima, onima koji brinu o djeci i/ili drugim profesionalcima kako bi se osigurala zaštita djeteta

Izjava o politici

Kontekst

Prema Konvenciji o pravima djeteta, **djeca imaju prava preživljavanja kojima se zadovoljava njihova temeljna potreba na opstojnost** (pravo na život, pravo na odgovarajući životni standard, na prehranu, na smještaj, na zdravstvenu pomoć); **razvojna prava kojima se** osigurava najbolji mogući razvoj djece (pravo na obrazovanje, pravo na igru, slobodno vrijeme, kulturne aktivnosti, pravo na informiranje, na slobodu misli i izražavanja); **zaštitna prava kojima se** osigurava zaštita djece (pravo na zaštitu od zloporabe, zapostavljanja i izrabljivanja, na zabranu dječjeg rada, zaštitu od droga, alkohola, duhana, na zaštitu djece izbjeglica, djece u oružanim sukobima, djece u zatvorima), te **prava sudjelovanja koja djeci** omogućuju aktivno sudjelovanje u svojem okruženju i pripremaju ga za ulogu aktivnog građanina u budućnosti (pravo na slobodu izražavanja svojih misli i pravo na udruživanje).

Konvencija je univerzalni temelj za zaštitu djece, a njezin osnovni princip da djeca imaju svoja nedjeljiva prava. UR KpK svojim je djelovanjem posvećena podupiranju tih prava.

Zlostavljanje djece je globalni problem koji pogađa mnogu djecu. Djecu se zlostavlja fizički, seksualno, emocionalno i kroz zanemarivanje, iskorištava ih se kao vojnike u ratnim sukobima kao radnu snagu, u prostituciji, pornografiji i drugim oblicima seksualnog iskorištavanja. Djeca koja žive u siromaštvu pod većim su rizikom za zlostavljanje i iskorištavanje, i, u mnogim slučajevima, zlostavljači su djeci poznate osobe.

UR KpK je obavezna pridržavati se nacionalnih i međunarodnih zakona i konvencija koji zabranjuju zlostavljanje i iskorištavanje djece.

Odgovornosti

Vođenje CAP programa

Odgovornost Upravnog odbora UR KpK, Savjeta CAP programa i voditelja CAP programa je osigurati da su svi zaposlenici Udruge kao i svi suradnici Udruge upoznati i suglasni pridržavati se ove politike. Njihova je odgovornost osigurati da sve osobe koje provode neki od CAP programa prođu propisanu edukaciju (seminar) za konkretni program i razumiju pitanja vezana uz zaštitu djece, te da se njihov rad prati kroz intervjuzijske i supervizijske sastanke.

Odgovornost je Savjeta CAP programa i voditelja CAP programa osigurati da se bilo koje pitanje koje se tiče zaštite djece ili kvalitete provedbe CAP programa, razmotri i dokumentira, te poduzmu primjerene mjere.

Voditelj CAP programa ima poseban zadatak da u suradnji s koordinatorima CAP programa svakodnevno radi na produbljivanju znanja CAP pomagača o pitanjima zaštite i sigurnosti djece te odgovarajućem osvježivanju i dopunjavanju materijala za njihovo obučavanje.

Koordinatori CAP programa

Koordinatori vode brigu o tome da su osobe koje se prijavljuju za CAP pomagače, u svojim odgojno-obrazovnim ustanovama prepoznate kao motivirane i predane radu na zaštiti djece, da su na kraju obuke upoznale i prihvatile *Politiku zaštite djece* te potpisale *Izjavu o suradnji na provedbi CAP programa (prilog 3: Izjava o suradnji na CAP programu)*. S obzirom da se radi o osobama koje su zaposlenici odgojno-obrazovnih ustanova, i kao takve

imaju uvjerenje o nekažnjavanju, ne zahtjeva se prilaganje dodatnog uvjerenja prilikom prijavljivanja za CAP pomagača. Ako su u pitanju osobe koje nisu zaposlenici odgojno-obrazovnih ustanova (primjerice, studenti), one prilikom prijave za obučavanje u CAP programu moraju priložiti *uvjerenje o nekažnjavanju*. Ako se pojavi bilo kakva informacija ili saznanje da CAP pomagač narušava na bilo koji način sigurnost djece, koordinator o tome obavještava Voditelja CAP programa, i takva osoba se odmah isključuje iz daljnje provedbe programa.

Pomagači u CAP programu

Pomagač u CAP programu je osoba, u pravilu zaposlena u odgojno-obrazovnoj ustanovi, koja je završila obučavanje (seminar za primjenu programa, te prihvatila *Politiku zaštite djece* i potpisala *Izjavu o suradnji na provedbi CAP programa*. U svom radu tijekom provede CAP programa, CAP pomagači će:

- Postupati s djecom sa poštovanjem, bez obzira na razlike među njima bilo koje vrste.
- Neće koristiti jezik ili ponašanje prema djeci koje je neodgovarajuće, uvredljivo, seksualno provokativno, ponižavajuće ili kulturalno neodgovarajuće.
- Odmah izvijestiti o sumnji ili iskazu o zlostavljanju djeteta u skladu sa odgovarajućom procedurom.

Partneri

UR KpK u provedbi programa prevencije zlostavljanja djece surađuje sa odgojno-obrazovnim ustanovama, socijalnom i zdravstvenom službom, jedinicama lokalne i područne samouprave i organizacijama civilnog društva. Kroz svoj program prevencije zlostavljanja djece, UR KpK aktivno zagovara visoke standarde zaštite djece u svim partnerskim dogovorima i ugovorima i zalaže se za zajednički rad na podizanju razine osviještenosti javnosti o pitanjima zaštite djece.

Povjerljivost

Izveštaj koji govori o sumnji na zlostavljanje, imenima osoba koje su uključene kao i detaljima, je povjerljiv. O njemu se informiraju samo voditelj CAP programa i koordinator. Detalji se pružaju samo onima koji to trebaju znati (policija, socijalna služba, sud).

Politika u praksi

Regrutiranje i praćenje osoba koje provode program prevencije zlostavljanja djece s obzirom na politiku zaštite djece

UR KpK usmjerena je na pronalaženje i odabir najsigurnijih osoba za provedbu programa prevencije zlostavljanja djece. To se odnosi kako na osoblje Udruge tako i na pomagače koji dolaze najvećim dijelom iz odgojno-obrazovnih ustanova. Proces pronalaženja i odabira kandidata uključuje:

- Omogućavanje zainteresiranima da se upoznaju s Politikom zaštite djece i očekivanjima koje na njih postavlja provedba CAP programa prevencije zlostavljanja djece. (web stranica UR KpK).
- Kandidati su obavezni priložiti uvjerenje o nekažnjavanju. Ukoliko se radi o odabiru CAP pomagača među osobama koje su zaposlene u odgojno-obrazovnim ustanovama, one to uvjerenje ne trebaju priložiti, budući da su ga već priložile prilikom zapošljavanja.

- Seleksijski postupak za kandidate za rad u UR KpK uključuje intervju kako bi se prikupile informacije o njihovom ranijem ponašanju i iskustvima, te motivaciji za rad na zaštiti djece. Kandidati iz odgojno-obrazovnih ustanova koji se prijavljuju za CAP pomagače, popunjavaju upitnik.
- Sve osobe koje prođu selekciju bit će uključene u obučavanje (seminar) za primjenu jednog ili više oblika CAP programa prevencije zlostavljanja djece.
- Kandidate za koordinate predlaže voditelj CAP programa, a potvrđuje Savjet CAP programa. Kandidati, koji se ističu uspješnim provođenjem CAP programa, motiviranošću i organizacijskim sposobnostima, prilažu svoje motivacijsko pismo.
- UR KpK prekinut će odmah bilo koju vrstu odnosa s osobom koja može predstavljati rizik za djecu čim se taj rizik otkrije.
- CAP pomagači obavezni su održavati sastanke kolegijalne supervizije nakon provedbe programa (**vidjeti prilog 4: Vodič za kolegijalnu superviziju**) u odgojno-obrazovnoj ustanovi te sudjelovati na i supervizijskim sastancima kao i dodatnim edukacijama koje organizira Udruga.

Tri osnovna načina postupanja CAP pomagača kad se dijete povjeri

Rješavanje problema: CAP pomagač pomaže djetetu da neku situaciju koja mu je problem riješi na siguran i asertivan način te imenuje odrasle osobe kojima se može obratiti za pomoć. Kao primjer možemo uzeti dijete koje povjerava da se boji spavati u mraku. S tim djetetom se razgovara o njegovim osjećajima, razmatraju moguća rješenja i potiče ga se da razgovara sa svojim roditeljima ili skrbnicima. Razgovor se vodi u 4 koraka (metoda rješavanja problema):

1. Identificirajte što je djetetu problem
2. Otkrijte što je do sada dijete poduzelo
3. Razmotrite moguće opcije
4. Odaberite plan rada

Intervencije unutar odgojno-obrazovne ustanove: Odnosi se na situaciju u kojoj će dijete trebati podršku odrasle osobe iz škole. Primjer je dijete koje je jako uznemireno zbog smrti roditelja. Nakon utvrđivanja što je do sada učinjeno za dijete i razine podrške koja mu je potrebna, CAP pomagač će sa stručnim suradnikom škole raspraviti situaciju. Vrlo često je stručni suradnik već upoznat sa problemom, ali dodatne informacije su dobrodošle. Škola tada nastavlja s pružanjem podrške tom djetetu.

Situacije koje odgojno-obrazovna ustanova treba prijaviti: To su situacije koje zahtijevaju intervenciju službi izvan ustanove (zlostavljanje, napad neznanaca, zanemarivanje, droga, alkohol, nasilje u obitelji itd.). Premda se takve situacije ne događaju često, kad se dogode treba ih odmah rješavati prema važećim propisima, a to znači obvezu prijavljivanja od strane odgojno-obrazovne ustanove.

- Odgojno-obrazovna ustanova podnosi prijavu u kojoj se navodi da je do otkrivanja zlostavljanja došlo tijekom provedbe CAP programa, te navodi ime člana CAP tima kome se dijete povjerilo. Taj CAP pomagač piše izvještaj zajedno sa osobom ili osobama iz ustanove koje je ravnatelj zadužio za suradnju s CAP timom. Pri tome **CAP pomagač piše dio koji se odnosi na ono što je dijete izjavilo**, dok osoba/osobe iz ustanove pišu ostale informacije o djetetu.

- Pored toga, **CAP pomagač ispunjava obrazac koji dostavlja u UR KpK** radi evidencije slučajeva otkrivanja zlostavljanja tijekom provedbe CAP programa, kao i radi provjere je li ustanova poduzela potrebne mjere.

Postupanje u slučaju otkrivanja zlostavljanja ili sumnje na zlostavljanje tijekom ili nakon izvedbe CAP programa

Ukoliko dijete tijekom ili nakon provedbe CAP programa otkrije ili dade naslutiti da je zlostavljano, CAP pomagači postupaju na način opisan u **prilozima 1 i 2**.

Također, i sljedeće:

Prilikom provedbe CAP programa u odgojno-obrazovnoj ustanovi u dijelu namijenjenom odraslima (predavanje za osoblje i predavanje za roditelje/skrbnike) CAP pomagači jasno definiraju njihove zakonske obveze oko prijavljivanja sumnje na zlostavljanje djeteta.

Ako se predavanje ne izvodi jer je održano unutar prethodne 3 godine, tada CAP tim u razgovoru s ravnateljem i stručnim suradnicima podsjeća na zakonske obveze oko prijavljivanja sumnje na zlostavljanje.

UR KpK prati je li odgojno-obrazovna ustanova prijavila sumnju na zlostavljanje djeteta kontaktirajući ravnatelja ustanove, policiju, socijalnu službu. Također kontaktira i konzultira CAP tim koji je prijavio sumnju.

Članovi CAP tima surađuju po potrebi sa nadležnim službama tijekom obrade sumnje na zlostavljanje. UR KpK pruža im u tome svu potrebnu podršku.

Prilozi:

Prilog 1: Kako reagirati kad dijete otkriva zlostavljanje

Prilog 2: Intervencija u kriznim situacijama

Prilog 3: Izjava o suradnji na CAP programu

Prilog 4: Vodič za kolegijalnu superviziju

Prilog 5: Check lista za Osnovni CAP program

Prilog 6: Hrvatsko zakonodavstvo vezano uz zlostavljanje djeteta

Prilog 7: Oblici zlostavljanja djece

Prilog 8: Prepoznavanje znakova zlostavljanja

Prilog 1:

KAKO REAGIRATI KAD DIJETE OTKRIVA ZLOSTAVLJANJE

- Kad dijete/mlada osoba otkriva da je bila zlostavljana, može se osjećati uplašenom, krivom, ljutom ili bespomoćnom. S druge strane, vi možete osjećati bijes, gađenje, tugu, ljutnju ili katkada i nevjericu.
- Ako dijete otkriva zlostavljanje, bez obzira na ishod, mora biti shvaćeno ozbiljno.
- Za vas je važno da ostanete pribrani i kontrolirani i da uvjerite dijete/mladu osobu da će se nešto poduzeti za njegovu sigurnost.
- Kada dijete ili mlada osoba otkriva da je povrijeđena, možete pokazati svoju brigu i zabrinutost za njega/nju ako:
 - pažljivo slušate
 - kažete da mu/joj vjerujete
 - kažete da to nije njegova/njezina krivnja
 - kažete on/ona nije odgovoran/odgovorna za zlostavljanje
 - kažete da vam je drago što vam se povjerio/povjerila
- Probati dobiti neke osnovne podatke kao: gdje se zlostavljanje dogodilo (kod kuće, u školi, na igralištu, u parku...), događa li se sada ili se događalo u prošlosti, i ako je moguće, ali nije nužno, ime počinitelja.
- Moguće je da će neko dijete ili mlada osoba otkriti zlostavljanje a potom tražiti od vas da to nikome ne kažete. S obzirom da će zaprimanje informacije o zlostavljanju zahtijevati, u većini slučajeva, kršenje povjerljivosti informacija, djetetom ili mladoj osobi trebate reći da postoje situacije u kojima morate prekršiti tu povjerljivost (zlostavljanje, obveza na zaštitu, očuvanje nečijeg života itd.). Ponekad postoje okolnosti u kojima bi ovakvo određivanje unaprijed moglo obeshrabriti dijete ili mladu osobu da progovori o zlostavljanju, ako misli da će otkrivanje automatski rezultirati prijavljivanjem. Ipak, ni u kojem slučaju ne možemo izbjeći zakonske odredbe, niti se dogovoriti s djetetom da nećemo prijaviti zlostavljanje na koje sumnjamo.

Nećete biti od pomoći ako:

- dajete obećanja koja ne možete održati, kao što je da nećete nikome reći;
- gurate dijete/mladu osobu na iznošenje detalja zlostavljanja. Vaša je uloga slušati što vam dijete/mlada osoba želi reći a ne provoditi istragu (budite svjesni da postavljanje bilo kakvih sugestivnih pitanja može dovesti u pitanje kasniju istragu!);
- neselektivno raspravljate okolnosti djeteta ili mlade osobe s drugima koji nisu izravno uključeni.

Prilog 2:

Intervencija u kriznim situacijama

Intervencija u kriznim situacijama jest pomoć onima koji su emocionalno i/ili fizički povrijeđeni. To je ono što roditelji neprestano primjenjuju. Dijete koje je ogreblo koljeno trči plačući kući. Roditelj ga umiruje, pregledava ranu i odlučuje koju akciju treba poduzeti. Ili: dijete se usred noći budi. Loše je sanjalo. Roditelj ga umiruje, daje mu do znanja da je sada sigurno, i ponovno ga stavlja u krevet.

Intervencija u slučaju krize nije terapija niti liječenje. To je jednostavno identificiranje krize i razmatranje opcija kojima bi se ta kriza mogla riješiti. U slučajevima krize većina se nas, i odraslih i djece, oslanja na prijatelje. Iako žrtva zlostavljanja ima posebne potrebe, naš je cilj prilikom interveniranja isti, bez obzira o kojem se problemu radilo. Identificiramo krizu i razmatramo opcije koje su djetetu na raspolaganju kako bi što prije dobilo odgovarajuću pomoć i zaustavilo se zlostavljanje.

Intervencija u slučaju krize zahtijeva razvijenu vještinu slušanja, odnosno **aktivno slušanje**. Aktivno slušanje je vještina koja zahtijeva krajnju budnost i spremnost na akciju, dakle, energiju i koncentraciju. Kod aktivnog slušanja ne slušamo samo riječi koje dijete izgovara, slušamo cijelo dijete: govor tijela, ton, geste rukama, gledamo dijete u oči, upijamo djetetov opći nastup i ponašanje. Ovo će nam pomoći da jasnije razumijemo što nam dijete govori. Na primjer, dijete ne mora izgovoriti rečenicu: "*Ja se jako bojim*", da bi nam svojim tijelom i tonom svog glasa dalo do znanja kako se osjeća. Razumijemo li ga, to će nam pomoći da ga utješimo i damo mu do znanja da znamo kako se osjeća. Drugim riječima, vrlo je važno da "čujemo" djetetov strah. Kod aktivnog slušanja polazimo od činjenice da ne znamo kako se dijete osjeća i u potpunosti se posvećujemo slušanju, kako bismo to saznali. Od djeteta pokušavamo prikupiti što je moguće više podataka, i to ne samo iz njegovih riječi, već iz cjelokupnog načina na koji dijete komunicira.

U svom radu se služimo i tehnikom **reflektivnog slušanja**. Ova metoda slušanja znači da s djetetom komuniciramo tako da mu ponavljamo, vraćamo natrag ono što mislimo da smo čuli od njega, da bismo provjerili jesmo li dijete dobro razumjeli. Reflektivno slušati znači parafrazirati djetetove riječi, svojim riječima ponoviti ono što vjerujemo da nam je dijete reklo. Na primjer, možemo mu reći "*Hoćeš reći da se bojiš kazati to svojoj učiteljici?*"

Mi imamo obvezu provjeriti jesmo li pravilno shvatili djetetovo iskustvo pri čemu nam pomaže upravo aktivno i reflektivno slušanje. Tako za dijete postajemo odrasla osoba s kojom može sigurno razgovarati, netko tko neće krivo razumjeti ili pogrešno interpretirati situaciju. Budući da svaki čovjek u svaku situaciju unosi vlastita iskustva i osjećaje, moramo paziti da, slušajući dijete, slušamo samo djetetov glas i ono što nam govori, a ne naš unutarnji glas.

Intervencija u kriznim situacijama zahtijeva od nas da **poštujemo djecu i njihova iskustva**. Da bismo to uspješno obavili, moramo zaboraviti sva svoja prosuđivanja. Ono što moramo učiniti jest pokušati zaista biti samo djetetovi.

Vrlo je važno imati na umu da razgovarajući s djecom, brinemo prvenstveno o njihovoj ugodi a ne o našoj! Koliko god bilo očito da **dječje potrebe imaju prvenstvo**, ponekad je vrlo teško zanemariti vlastitu ugodu.

Moramo **osigurati sigurno mjesto** gdje će nam dijete reći što se dogodilo i koncentrirati se isključivo na pomaganje djetetu. Ponekad će se djeca nervozno vrpjeti dok će govoriti. Ne smijemo im reći da sjede mirno. Djeca ponekad govore vrlo tiho, tako tiho da ih gotovo ne čujemo. Nećemo im reći da govore glasnije sve dok doista nismo više u stanju shvatiti što govore. Ponekad nam djeca okreću leđa kad govore o nečemu što ih jako plaši. Nećemo tražiti da se okrenu licem prema nama, budući da moramo **poštivati djetetovu potrebu da se osjeća ugodnije**. Neka djeca će željeti sjesti tik do nas, dok će neka htjeti zadržati veliku distancu. Tehnike aktivnog slušanja će nam pomoći da otkrijemo djetetove potrebe. Možemo, recimo, upitati dijete: *"Bi li volio/voljela sjesti bliže meni?"*

Intervencija u kriznim situacijama namijenjena je djeci. Moglo bi vas pogoditi i uznemiriti ono što čujete od djeteta. No, **unatoč tome, morate znati da su djetetovi interesi i potrebe preči od vaših**. Kad dijete ode, možda ćete morati otići do svoje prijateljice i ona će brinuti samo o vašoj ugodi dok pričate koliko vam je bilo teško razgovarati s djetetom u krizi. Iako uvijek i u svakom slučaju morate čuvati podatke dobivene u diskreciji, utjehu vam može pružiti suradnik/ca ili prijatelj/ica. Kad zamolite prijatelja/icu da vas sasluša o vašoj boli, nemojte otkrivati podatke koji bi mogli identificirati dijete ili njegovu obitelj.

Kad su djeca viktimizirana, često se osjećaju bespomoćnom, nejakom i izvan svoje kontrole. Netko im čini nešto, ili je to prije činio, što oni ne žele, ali to ne mogu ili nisu mogli zaustaviti. Sve nas, i odrasle i djecu, viktimizacija čini bespomoćnima.

Naravno, ni u kojem slučaju nećemo uvećavati ili pogoršavati osjećaj bespomoćnosti kod djeteta. Stoga, **kad nudimo svoju intervenciju, ne smijemo "uzimati stvar u svoje ruke" ili "spašavati dijete"**. U kriznim intervencijama djeci se pružaju mogućnosti da vrše odabir. Budemo li djetetu uskratili mogućnost odabira i donosili odluke u njegovo ime, osjećaj bespomoćnosti kod njega će samo narasti. Međutim, **ako djetetu dajemo mogućnost izbora i dijete odlučuje koje akcije treba poduzeti, pomoći ćemo mu da ponovno izgradi osjećaj moći i kontrole.**

Jedan od mogućih izbora djeteta jest s kime treba razgovarati prvo odmah nakon radionice. Djeca će možda htjeti da to bude primarni voditelj, budući da im se tijekom radionice on možda najviše svidio. Djetetu sugeriramo da, budući da netko u školi mora znati o djetetovoj situaciji, samo odabere osobu kojoj bi se u školi željelo povjeriti.

Istina je da u slučajevima zlostavljanja djeca nemaju mnogo opcija. Zlostavljanje se mora prijaviti, pa i roditelji moraju saznati. I netko koga dijete ne poznaje će doći i razgovarati s njime, ne bi li dobio još neke informacije. I kod ovako predvidljivog tijeka događaja, dijete još uvijek ima opcije. Možemo mu pomoći da odabere, jer na taj način i u ovako strašnoj situaciji ipak dobija kakav takav osjećaj moći i kontrole.

Koraci u učinkovitoj intervenciji u kriznim situacijama

Učinkovita intervencija u kriznim situacijama pomaže djeci da se osjećaju snažnijom i sposobnijom da sami sebi pomognu. Postupak intervencije u kriznim situacijama koji mi upotrebljavamo odvija se u četiri koraka. Ovaj oblik se može primijeniti u bilo kojoj vrsti krize, ne samo kod zlostavljanja. Koraci mogu dovesti do toga da dijete samo poduzme sve potrebne akcije, ali i do toga da se mora zatražiti intervencija odrasle osobe. Budući da je intervencija u kriznim situacijama zapravo "identificiranje krize i određivanje opcija za akcije", ovim se koracima upravo to promiče. Ta četiri koraka su:

1. Identificirajte problem
2. Otkrijte što je do sada učinjeno
3. Razmotrite moguće opcije
4. Odaberite plan akcije

1. Identificirajte problem

Ponekad djeca odmah jasno i glasno kažu koji problem žele odmah riješiti. U tom slučaju, možete prijeći odmah na 2. korak. U drugim slučajevima, djeca tiho sjede ispred vas i govore zaobilazeći pravi problem. Vaša je dužnost jasno razumjeti o kojem se problemu radi kako biste im pomogli da ga riješe.

Jezik kojim se govori na radionicama CAP-a bit će vam od pomoći prilikom ispitivanja djeteta. Razgovor počnite "otapanjem leda", kako bi i vama i djetetu bilo ugodnije.

Je li ti se sviđela radionica?

Koji ti se dio najviše sviđio?

Sjećaš li se koja su ona tri posebna prava svakoga od nas?, itd.

su dobar uvod. Nakon toga možete postaviti sljedeće pitanje:

Ima li možda nešto o čemu bi volio/voljela razgovarati samnom ili me pitati?

Ukoliko dijete ne počne pričati, ili ako dobivate odgovore od jedne ili dvije riječi, možete dijete upitati:

Jesi li ti sigurna, jaka i slobodna osoba?

Nakon nekoliko pitanja koja će omogućiti djetetu da opiše problem, može se dogoditi da vi još uvijek ne znate u čemu to dijete treba vašu pomoć. Učiniti možete samo ono što vam dijete dopušta da učinite. Moguće je da vas je dijete samo još jednom željelo vidjeti i da uopće nema neki problem pri kojem bi trebalo vašu intervenciju. Naravno, moguće je i suprotno. Može se dogoditi da je djetetu stvarno potrebna vaša pomoć ali nije u stanju razotkriti problem. **Izbor oko toga je djetetovo pravo.** Djetetu smo ponudili sigurno mjesto gdje će ga netko zaista slušati, ali to je jedino što mi možemo učiniti.

Kad vrijeme za razgovor istekne, ako nas je dijete stvarno zabrinulo ali nije otkrilo svoj problem, **podsjete ga na odlasku kako je vrlo važno da nađe odraslu osobu u koju će imati povjerenja:**

Kad bi kojim slučajem imao neki problem, kome bi se obratio i s kime bi razgovarao?

Navodeći odrasle osobe koje bi djetetu mogle pomoći povećavamo djetetove mogućnosti za odabir i potičemo ga da potraži pomoć.

Ima djece koju nikada ne zaboravite. Ne zbog onoga što su vam možda rekla, već zbog onoga što se borite da vam nisu rekla. **Morate poštivati djetetovu želju da nikome ne govori o svojim problemima. Na žalost, i s time se često suočavamo.**

2. Otkrijte što je do sada učinjeno

Kad nam dijete opiše svoj problem, važno je znati koje akcije je već poduzelo da bi riješilo svoj problem i koje još opcije dijete ima na raspolaganju. Budući da većina djece koja nam dolazi priča o problemima koji nisu vezani uz zlostavljanje, mnoga djeca imaju mnoštvo opcija kojima bi mogla riješiti svoje probleme i bez intervencije odraslih osoba.

Nakon što ste identificirali problem koji zahtijeva pozornost, otkrijte koje je akcije dijete po tom pitanju već poduzelo. Postavljajte specifična pitanja, kao što je:

Jesi li o tome s nekime razgovarao?

Što se dogodilo kad si se povjerala mami i tati?

Jesi li rekla svojoj sestri da ne dira više tvoje stvari?

3. Razmotrite moguće opcije

Kad ste čuli koje je sve akcije dijete poduzelo, vi i dijete morate razmisliti o drugim mogućnostima rješavanja problema, uključujući i one koje zahtijevaju intervenciju odraslih.

Kome još misliš da bi se mogla povjerit, a tko bi ti mogao pomoći?

A kako bi bilo da razgovaraš s učiteljicom?

Kako bi bilo da o tom problemu porazgovaraš s mamom i tatom?

A što bi se dogodilo da si prijateljici rekla „NE“?

Kad jednom vi i dijete zaključite koje bi se još akcije mogle poduzeti da bi se riješio problem, dijete bi uz vašu pomoć trebalo procijeniti svaku od alternativa.

Čini li se to kao da bi moglo pomoći u ovoj situaciji?

Što misliš da bi ona učinila da si joj rekla „NE“?

Pažljivo slušajte djetetove odgovore, kako biste mogli otkriti i razumjeti strah koji dijete osjeća prema nekoj određenoj strategiji.

Ukoliko je problem o kojem je riječ zlostavljanje, ODMAH djetetu morate reći da ste u tom slučaju obavezni nešto učiniti.

Kad se radi o zlostavljanju, moramo potražiti pomoć. Ima li netko u školi kome bi se mogla povjeriti?

Ovo je cilj koji uvijek želimo postići. CAP-ovi pomagači su u školi samo jedan kratak period vremena. Stoga je važno da dijete dobije podršku od ljudi koji će mu moći pomoći kad CAP-ovi pomagači odu. U slučaju kad zlostavljanje nije vezano uz školu djetetu kažemo:

Ja sama ti ne mogu pomoći pri rješavanju ovog problema. S kime bi u školi volio o tome razgovarati?

Korisno je pomoći djeci da se sjete i imenuju odrasle osobe u koje imaju povjerenja i koje bi im mogle pomoći.

A tvoja učiteljica?

A školska pedagoginja ili psihologinja?

U većini slučajeva dijete odabire jednu odraslu osobu iz škole. Ukoliko dijete odbije odabrati bilo koju osobu u školi, mi ćemo umjesto njega odabrati odraslu osobu za koju vjerujemo da bi mogla pomoći djetetu. To je vrlo teško, ali je neophodno. Mi ne možemo saznati hoće li dijete s kojim sada razgovaramo sutra možda doći u školu s povredama od zlostavljanja. Mi ne možemo u djetetovo ime odlučiti da mu ne treba intervencija. Ovu poruku pokušavamo proslijediti djetetu, govoreći mu da razumijemo da ono ne želi da ikome išta o njegovom problemu kažemo, ali da mi toliko brinemo o njegovoj sigurnosti da to nekome moramo reći, opet zbog djetetove sigurnosti.

Ti imaš pravo na sigurnost, imaš pravo biti jak i slobodan, a ja moram učiniti sve što mogu da ti pomognem da sačuvaš ta svoja prava.

4. Odaberite plan akcije

Nakon što je dijete identificiralo problem, razmislilo o mogućim rješenjima i govorilo o posljedicama svake od akcija, dijete će odlučiti što treba raditi. CAP-ov pomagač/ica pomaže djetetu da pojasni ideje o kojima se do sada razgovaralo.

Rekla si da bi ti mama i tata pomogli. Hoćeš li s njima razgovarati?

Kad misliš da bi bilo dobro s njima razgovarati?

Plan bi trebao biti vrlo specifičan, s odlukama o tome što se, kada i kako treba poduzeti.

Prije no što se dijete vrati u svoj razred, CAP-ov pomagač/ica će s njime još jednom provjeriti plan akcije.

U redu. Odlučila si za vrijeme odmora razgovarati sa svojom učiteljicom o knjizi koju si izgubila. Ti joj želiš reći da se bojiš da će te mama i tata kazniti zbog toga. Želiš je pitati gdje bi mogla potražiti knjigu u slučaju da ju je netko u školi našao. Je li tako?

Kad je krizna situacija slučaj zlostavljanja, tada morate utvrditi ne samo plan djetetovog djelovanja već i vašeg. Razmislite o mogućnosti da djetetu kažete sljedeće:

Morat ćemo pozvati neke ljude koji pomažu djeci koja su bila zlostavljana. Oni će željeti razgovarati s tobom i to će učiniti ili u školi ili kod tebe doma, nisam sigurna gdje. To će se dogoditi danas ili sutra. Razumiješ li da će ti postavljati mnoštvo pitanja i da bi najbolje bilo na njih odgovarati iskreno? Oni će ti onda pokušati pomoći.

Postupak intervencije u kriznim situacijama u četiri koraka može vam pomoći da pojasnite koje ciljeve želite postići s djetetom. Ponekad će vam za čitav proces biti potrebno manje od jedne minute. Sve skupa rijetko traje više od

deset minuta, čak i u slučaju kad dijete ima ozbiljan problem. Tekst koji slijedi pomoći će vam izgraditi samopouzdanje i usavršiti vještine u području intervencije u kriznim situacijama.

Smjernice za razgovor s djecom

1. **Potvrdite djetetovu nedužnost**

Dijete nikad nije krivo zbog toga što je zlostavljano. Jedan od zadataka vaše intervencije u slučaju kriznih situacija jest otkriti načine na koje ćete to dati do znanja djetetu. Kako su podmičivanje i trikovi često sastavni dio zlostavljanja djece, djeca se mogu žestoko samooptuživati zbog toga što su poduzela ili što nisu poduzela neke akcije. Krive se za sve što im se dogodilo i plaše se da će ih odrasli kriviti zbog zlostavljanja. Svaka komunikacija koju imamo s djetetom, bilo to u sklopu radionice za djecu ili nakon nje, mora doprinosti djetetovom zdravlju, a ne štetiti mu. Naći ćemo način da djetetu kažemo "Ti si nedužan." Ponekad će dijete reći: "Sve je to moja greška", što će vam biti idealna prilika da ga uvjerite u suprotno. Ponekad CAP-ovi pomagači moraju čekati odgovarajuće vrijeme da djetetu prosljede ovu poruku. Može to biti na samom kraju razgovora, kad mu kažete:

Jako mi je drago da si mi to rekao. Nisi ti kriv zbog toga što si bio zlostavljan. Nitko nikada ne zavrjeđuje da bude zlostavljan.

2. **Vjerujte djetetu**

Mi nismo istražitelji, naša uloga u kriznim situacijama je zastupanje djeteta. To podrazumijeva da mi uvijek vjerujemo djetetu. Osobe čija je dužnost da istraže zlostavljanje i odrede postoje li ikakvi dokazi i kakvi su, ocijenit će je li bilo zlostavljanja ili ne. Budući da to znamo, moći ćemo slobodnije razgovarati s djetetom i nećemo ga samo "intervjuirati".

Kad djeca objelodanjuju zlostavljanje to ne moraju činiti kronološkim redom niti detaljno. Ponekad u takvim situacijama u dječjoj priči ima rupa ili pak dijelova koji nam nisu potpuno jasni. Postoje razlozi zbog kojih to djeca čine na taj način, ali oni ne umanjuju zlostavljanje. Djeca se mogu plašiti reći sve detalje jer se plaše da će biti kažnjena zbog toga što su učinila nešto loše. Neki će im dijelovi priče biti tako teški da o njima neće moći pričati, ili će se pak plašiti da im to drugi neće vjerovati. Strah od odmazde od strane nasilnika također ih može sprečavati da ispričaju sve detalje.

Mi smo dječji zastupnici. To moramo uvijek imati na umu i stoga vjerujemo djetetu. Kako djeca rijetko lažu o zlostavljanju i kako će u kasnijem slijedu događaja biti obavljena istraga, slobodno možemo djeci pružiti svu potrebnu podršku kad razgovaramo o njihovom problemu.

Program za roditelje i osoblje škole nudi sudionicima informacije o intervencijama u slučaju kriznih situacija. Povećanjem broja odraslih koji znaju kako treba reagirati kad je neko dijete u krizi, povećamo vjerojatnost da će djeca dobiti sustav potpore koji će im pomoći da se zaštite. **Učitelji često vjeruju da su oni ti koji moraju odrediti je li se zlostavljanje zaista i dogodilo prije no što ga prijave. U SAD učitelji prijavljuju zlostavljanje i kad samo sumnjaju da ga je bilo, bez ikakvih dokaza. Još jednom ponavljamo: dokaze o zlostavljanju prikupljaju drugi organi i oni određuju je li se zlostavljanje zaista zbilo ili ne. Roditelji i učitelji mogu također djelovati kao dječji zastupnici.**

3. Procijenite djetetovu sigurnost

Kad god razgovaramo s djetetom u krizi moramo odrediti koje su mu trenutačne potrebe glede sigurnosti. Na primjer, ako je rođak, kojeg dijete vidi samo ljeti, zlostavljao dijete, dijete je određeno vrijeme sigurno: može se sigurno vratiti kući iz škole. Međutim, ako dijete zlostavlja član obitelji koji živi u djetetovom domu, dijete će odlaskom iz škole kući biti u opasnosti.

4. Pokažite razumijevanje za djetetove osjećaje

Djeca koja su bila ili koja su zlostavljana mogu imati kontradiktorne osjećaje. Na primjer, iako možda mrze ponašanje nasilnika, njega, kao osobu, možda i vole. To dijete zbunjuje, ali je normalna pojava. CAP-ovi pomagači moraju pokazati razumijevanje za djetetove osjećaje.

Da. Stvarno razumijem zbog čega se tako osjećaš. Mislim da bih se i ja tako osjećala.

Upamtite da intervencija u kriznim situacijama od nas zahtijeva da slušamo dijete i da ono što dijete doživljava čujemo onako kako to dijete doživljava. Naša bi reakcija mogla biti potpuno različita od njegove.

5. Budite iskreni

Važno je djetetu ne davati obećanja koja ne možete ispuniti. Mogli biste biti ponukani da djetetu, kako bi se lakše otvorilo i reklo vam sve, obećate da ćete ga zaštititi i spriječiti njegovo daljnje zlostavljanje. Na žalost, to nije uvijek u vašoj moći.

Vaša je dužnost da s djetetom budete iskreni i **da mu kažete koje akcije morate poduzeti.** Nije pošteno nešto tajiti djetetu koje se već osjeća bespomoćno i izvan svoje kontrole. Bude li socijalni radnik došao u djetetov dom istražiti navodno zlostavljanje bez da ste dijete na to upozorili, njegov osjećaj bespomoćnosti bit će još veći.

Zbog toga, dijete morate obavijestiti o svakoj akciji koju namjeravate poduzeti na osnovi djetetovog povjerenja i s njim prodiskutirati o svim implikacijama tih akcija.

Ja sama ti ne mogu pomoći. O tome moram obavijestiti ljude čija je to dužnost, a oni će htjeti razgovarati s tobom. Što misliš o tome?

Na taj način ne samo da ćemo dijete upozoriti na ono što će se u vezi s prijavom u budućnosti dogoditi, već ga i pripremamo na to s čime će se morati suočiti. Zna se dogoditi da dijete kaže: *Molim vas, nemojte nikome o ovome pričati.* Naravno, **ukoliko se radi o zlostavljanju, to ne smijemo držati kao tajnu, pa ćemo djetetu reći:**

Moram to ispričati ljudima koji pokušavaju pomoći djeci koja su bila zlostavljana. Zlostavljanje je nešto ružno i ja želim da ono prestane. Čega se bojiš?

Što misliš da će se dogoditi ispričamo li nekome?

Ovo će nam omogućiti da razumijemo djetetove strahove. Možda možemo učiniti nešto da ublažimo te strahove. Isto tako, djelatnike policije i socijalne službe moramo upozoriti na te strahove, kako bi i oni stekli uvid u djetetovu situaciju.

Djevojčica, učenica drugog razreda, otkrila je CAP-ovu pomagaču da je očuh seksualno zlostavlja. Kad je djetetu rečeno da se zlostavljanje mora prijaviti, rekla je: "Ne, ne želim da ikome kažete." Voditelj radionice ju je upitao zbog čega to ne želi, a ona je odgovorila da njezin očuh ima pištolje u kući i da je zaprijetio i njoj i majci da će ih ubiti budu li ikome rekla što se događa. Djevojčici je rečeno da može biti mirna, da će ta informacija biti prosljeđena Centru za socijalnu skrb čiji će ljudi tako biti obaviješteni o mogućem nasilju i prijetnji oružjem. Djevojčica je odgovorila: "Budu li ti ljudi znali da moj tata ima pištolj, bit će oprezni. Ne bih željela da netko bude povrijeđen."

Djeca često razumiju svoju situaciju bolje no što to mi mislimo. Važno je da vjerujemo u djetetovo viđenje problema. Ne smijemo trivijalizirati ili minimalizirati djetetove strahove. Umjesto toga, moramo ih čuti i biti iskreni glede naše sposobnosti da mu pružimo pomoć.

6. Otkrijte što dijete želi od vas

Djeca nekad zlostavljanje otkrivaju svojim učiteljima ili CAP-ovim pomagačima, nadajući se potajno da će biti spašena. Budemo li pitali dijete što zapravo želi da učinimo, njegov odgovor omogućit će nam da mu damo do znanja je li to moguće.

7. Govorite djetetovim jezikom

Djeca otkrivaju da su zlostavljana riječima koje su im bliske. Budući da mi nismo ni istraživači ni tužitelji, i mi se možemo poslužiti rječnikom koji je djetetu blizak. Taj jezik može biti neugodan ili šokantan, no naš je zadatak da djetetu pomognemo osjećati se ugodno.

Djeca ponekad upotrebljavaju "jezik ulice", a ponekad apstraktan jezik (to, stvar, ono). Mlađa djeca mogu upotrebljavati izraze koji se u njihovoj obitelji rabe (pi-pi, a-a, pišica, piša). Provjerite znate li o čemu dijete zapravo govori. Kad jednom utvrdimo što koja riječ zapravo znači, onda i mi te izraze možemo upotrebljavati kad razgovaramo s djetetom. Ponekad djeca jednostavno prstom pokažu dijelove svog tijela. U tom slučaju, CAP-ov pomagač/ica treba imenovati te dijelovi, kako bi pojasnio/la što dijete zapravo misli.

8. Slušajte - nemojte ispitivati

Nije potrebno imati sve činjenice da biste prijavili zlostavljanje. U stvari, već i kad posumnjate da se radi o zlostavljanju, dužni ste podnijeti prijavu. Ne trebaju vam detalji i dokazi zlostavljanja.

Dijete će kasnije biti ispitivano, kako bi se utvrdilo zlostavljanje u svim detaljima. Tu ulazi **tko, što, kada, gdje i koliko puta**. Što se vas tiče, najbolje je da dijete uz vašu pomoć ispriča svoju priču i da vam pojasni neke informacije koje vam nisu jasne. Na primjer, ako dijete kaže: "Tuku me doma", morate otkriti više podataka, budući da tjelesno kažnjavanje nije uvijek protuzakonito.

Po kojem te dijelu tijela tuku?

Čime te tuku?

CAP

Prevenција zlostavljanja djece

Udruga roditelja
Korak po korak

Imaš li katkad modrice ili rane na tijelu nakon što su te istukli?

Ove će vam informacije omogućiti da provjerite je li ono što dijete priča za prijaviti ili nije. Kad god ste u nedoumici, pokušajte djetetu potražiti pomoć.

Prilog 3:

IZJAVA O SURADNJI NA PROVEDBI CAP PROGRAMA

Prihvaćam surađivati na provedbi CAP programa prevencije zlostavljanja djece.

Suglasan/suglasna sam da ću prilikom provođenja CAP programa i korištenja CAP-ovih materijala spomenuti:

- da je njihov tvorac Međunarodni centar za prevenciju napada (International Center for Assault Prevention – ICAP) iz Sewell-a, New Jersey, SAD;
- da je za primjenu programa u Hrvatskoj licencirana Udruga roditelja 'Korak po korak' koja je ICAP-ov Regionalni trening centar.

Zastupanje dječjih prava vrlo je ozbiljan zadatak. CAP priznaje odgovornost koja proizlazi iz zajedničkog rada sa vrtićima/ školama, roditeljima, djecom i cijelom zajednicom. Jedna od tih odgovornosti je pitanje **diskrecije**. Provođeci CAP program obvezujem se poštivati sljedeće uvjete:

1. Sve informacije koje doznam o djeci i njihovim obiteljima su povjerljive.
2. Uz dogovor s ostalim članovima CAP tima, davanje tih povjerljivih informacija o djeci dozvoljeno je jedino odgovornim osobama u vrtiću/ školi radi poduzimanja zakonom predviđenih mjera.

ICAP zahtijeva strogo pridržavanje ovih uvjeta. Osobe koje ih se neće pridržavati morat će napustiti program. I u tom slučaju dužne su poštivati povjerljivost svih informacija koje su dobile tijekom primjene CAP programa.

Svjestan/ svjesna sam da su **autorska prava CAP programa i pratećih materijala zaštićena** i u vlasništvu ICAP-a. U slučaju da u primjeni ne slijedim CAP kurikulum i njegove smjernice predstavljene u vrijeme seminara za CAP pomagače, ICAP i Udruga roditelja 'Korak po korak', uskratit će mi pravo korištenja imena 'CAP' i biti oslobođeni svake odgovornosti.

Za bilo kakvu promjenu CAP kurikulumuma tražit ću dozvolu Udruge roditelja 'Korak po korak'.

Razumijem i prihvaćam da ću CAP program provoditi jedino unutar područja moje nadležnosti i pod pokroviteljstvom Udruge roditelja 'Korak po korak' na način predstavljen tijekom **seminara** za CAP pomagače i **Politikom zaštite djece Udruge roditelja „Korak po korak“**.

Datum: _____

Potpis: _____

VODIČ ZA KOLEGIJALNU SUPERVIZIJU

Zašto supervizijski sastanak:

- razvijanje profesionalne kompetentnosti CAP pomagača (analizirati iskustva u radu, svoje reakcije, reakcije drugih)
- pružanje međusobne podrške, jačanje timskog rada
- osiguravanje visoke kvalitete izvedbe programa, dakle kvalitetnog rada s kolegama, roditeljima i, najvažnije, s djecom

1. Analiza provedbe CAP aktivnosti	Predavanje za osoblje: <ol style="list-style-type: none"> 1. Je li uključeno i drugo osoblje osim nastavnog? Ako nije, zašto nije? 2. Reakcije zaposlenika? 3. Dojmovi predavača: što je bilo dobro, što bi trebalo dodati, promijeniti? 	
	Predavanje za roditelje: <ol style="list-style-type: none"> 1. Kakav je odaziv? 2. Kako ga poboljšati? Pozvati roditelje koji nisu došli na još jedan termin, ovaj put uz poziv na ime i prezime? 3. Reakcije roditelja? 4. Dojmovi predavača: što je bilo dobro, što bi trebalo promijeniti? 	
	Radionica za djecu: <ol style="list-style-type: none"> 1. Da li se tim uoči programa sastajao da provježba radionicu? 2. Jeste li poslije radionica analizirali kakva je bila izvedba: trajanje, pokrivenost sadržaja, gluma, točno slijeđenje scenarija? 3. Kakve su reakcije djece: Interes? Znakovi dosade? Nedisциплиna? 4. Sudjelovanje učiteljice u zadnjem igrokazu? 	
	Vrijeme za individualni razgovor s učenicima: <ol style="list-style-type: none"> 1. Je li bila osigurana posebna prostorija da se može razgovarati u miru? 2. Je li učiteljica za vrijeme razgovora ostaloj djeci pružila priliku da kroz crtež ili pisanje poruka CAP timu još malo ponove naučeno? 3. Jesu li slijeđene upute o ovom segmentu programa iz Priručnika? 	
	Ponavljanje naučenog s djecom: <ol style="list-style-type: none"> 1. Jesu li učitelji dobili primjerak materijala na temelju kojeg mogu na 	

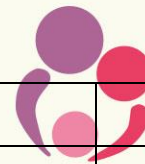
	1. Je li u nastavku u satu razredne zajednice ponavljati naučeno? 2. Je li napravljen pano o CAP-u? 3. Nešto drugo:	
2. Evaluacija aktivnosti	Je li provedena evaluacija svih aktivnosti? Jesu li učiteljice ispunile svoju evaluaciju radionice za djecu?	
3. Protokol o obavljenim aktivnostima	Protokol o obavljenim aktivnostima: ispuniti i dati na potpis i ovjeru ravnatelju ustanove	
4. Ostalo		

Prilog 5.

Check lista za Osnovni CAP program

Ova check lista sadrži ključne zadatke/poslove u provedbi Osnovnog CAP programa i kao podsjetnik služi isključivo CAP timovima. Cilj je pomoći da se zadaci izvrše pravovremeno, kvalitetno i prema zahtjevanim standardima ICAP-a. To znači da CAP tim zajednički priprema i planira, ali isto tako i zajednički analizira i reflektira provedbu programa.

Zadaci/ poslovi	Ne	Djelomično	Da
A. PRIPREMA I PLANIRANJE PROVEDBE			
1. CAP-a je unesen u školski kurikulum			
Alternativa (kad CAP tim ide u drugu školu): Obavljen je razgovor s ravnateljem škole oko organizacije provedbe (vrijeme, prostor, sudionici, plaćanje)			
2. Izrađen je detaljan plan provedbe koji osigurava da se aktivnosti odvijaju standardnim redom i s kratkim vremenskim razmakom (najbolje kroz 2-3 tjedna)			
3. Izvršena je podjela poslova u timu <ul style="list-style-type: none"> ▪ održavanje predavanja ▪ najava CAP-a na web stranici škole ▪ uređenje panoa o CAP-u ▪ priprema evaluacijskih listića ▪ ostalo 			
4. Uvježbavanje /ponavljanje uloga (igrokazi)			
5. Drugo: ponavljanje CAP-ovih strategija i radionica s učiteljicama u razredima koji su prošle godine bili obuhvaćeni CAP programom			
B. IZVEDBA AKTIVNOSTI PROGRAMA			
I. Predavanje za osoblje			
1. Svi učitelji i ostalo osoblje su obaviješteni			
2. Pripremljena je ppt			
3. Pripremljena je statistika o zlostavljanju i slučajevi iz neposrednog okruženja			
4. Dogovoren je način kako će se s učenicima učvršćivati znanja i vještine stečene na radionici			
5. Provedena je evaluacija predavanja			
6. Oni koji nisu mogli prisustvovati pozvani su na predavanje za roditelje			
7. Drugo: pripremljeni i podjeljeni materijali djelatnicima			
II. Predavanja za roditelje			
1. Provedba programa najavljena je roditeljima na Vijeću roditelja i/ili web stranici škole i/ili posebno uređenom panou o programu			
2. Predavanje je održano u sklopu redovitog roditeljskog sastanka			
3. Pripremljena je (i ažurirana) ppt			
4. Pripremljena je statistika o zlostavljanju i slučajevi iz neposrednog okruženja			
5. Pripremljene su brošure za roditelje			
6. Provedena je evaluacija predavanja			
7. Roditeljima koji se nisu odazvali poslano je posebno pismo o važnosti njihova sudjelovanja u programu i poziv da sudjeluju u novom predavanju			
8. Drugo:			
III. Radionice za učenike			
1. Održan je dogovor s učiteljicama: dobile su upute o pripremnim aktivnostima, svojoj ulozi u završnom igrokazu i tijekom vremena za individualni razgovor s djecom, te			

nakon CAP programa (podijeljen im je pisani materijal „CAP program prevencije zlostavljanja djece: materijal za školu“)			
2. Učionica je pripremljena tako da olakšava izvedbu radionice.			
3. Pripremljeni su kartončići za imena djece i špaga ili pribadača			
4. Određen je prostor za održavanje individualnih razgovora s učenicima.			
5. Pripremljeni su plakati ili je na ploču napisano: <ul style="list-style-type: none"> ▪ CAP program prevencije zlostavljanja djece“ te engleske i hrvatske riječi iz akronima ▪ Objašnjenje akronima „CAP“ daje se navođenjem engleskih i hrvatskih riječi uz svako slovo (prevencija, sprječavanje; napad; dijete) ▪ NE! 			
6. Učitelj/ica glumio/la u završnom igrokazu			
7. Djeca su ispunila evaluacijske listove			
8. Učitelj/ica ispunio/la evaluacijski list			
9. Drugo:			
IV. Individualni razgovor s djecom			
1. Individualni razgovori održani su odmah nakon radionice.			
2. Učiteljica je za vrijeme individualnih razgovora provodila dogovorene aktivnosti			
3. Drugo:			
C. EVALUACIJA I REFLEKSIJA			
1. Obradeni su evaluacijski listići			
2. Održan je timski sastanak radi analize rezultata evaluacije te refleksije o provedbi programa.			
3. Ispunjen je obrazac „Izveštaj o evaluaciji i zapažanja CAP tima“			
4. Analizirani su slučajevi prijavljenog ili suspektnog zlostavljanja otkriveni tijekom izvedbe programa i dogovorene mjere			
5. Ispunjen je obrazac „Protokol o obavljenim aktivnostima Osnovnog CAP programa“			
6. Drugo:			
D. IZVJEŠTAVANJE UDRUGE RODITELJA „KORAK PO KORAK			
1. Obrazac „Protokol o obavljenim aktivnostima Osnovnog CAP programa“, ovjeren potpisom ravnatelja i žigom škole poslan Udruzi			
2. Obrazac „Izveštaj o evaluacija i zapažanja CAP tima“ poslan Udruzi			
3. Evaluacijski listovi koje su ispunili učitelji/ce odjela u kojima je proveden program poslani Udruzi			
4. Fakultativno: fotografije, dječji radovi i sl.			
5. Drugo (informacije u medijima, obavijesti za web stranicu udruge i sl.)			

Mjesto i datum: _____

CAP tim: 1. _____

2. _____

3. _____

Prilog 6:

Hrvatsko zakonodavstvo vezano uz zlostavljanje djeteta

U Republici Hrvatskoj velik broj propisa uređuje područje zaštite djece od zlostavljanja i zanemarivanja, kao i područje ostvarivanja prava na sigurnost. Ovdje je prikazana regulativa slijedeći njihovu hijerarhiju od Ustava, preko međunarodnih dokumenata, do zakona i konačno pod-zakonskih akata.

Ustav Republike Hrvatske (NN 56/90, 135/97, 8/98, 113/00, 124/00, 28/01, 41/01, 55/01, 76/10, 85/10, 05/14, članak 23.) propisuje da nitko ne smije biti podvrgnut bilo kakvu obliku zlostavljanja. Također sadrži vrlo snažnu odredbu (članak 63.) koja podrazumijeva konkretne pozitivne odredbe države: Država štiti (...), djecu i mladež te stvara socijalne, kulturne, odgojne, materijalne i druge uvjete kojima se promiče ostvarivanje prava na dostojan život. Konačno, ustavna je dužnost svih (članak 65.) da štite djecu. Ova odredba također predviđa postupanje svakog pojedinca, ustanove, pravne osobe i drugih, u aktivnom pružanju zaštite djeci. Ovaj okvir dostatna je obveza svakome stručnjaku koji u se u svom području susreće s zaštitom prava djece, pa čak i neovisno o postojećoj regulativi nižeg hijerarhijskog stupnja da je obvezan reagirati i štiti prava djece.

Europska Konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda (MU 18/97, 6/99, 14/02, 13/03, 9/05, 1/06, 2/10) prema kojoj, pored ostalih prava, djeca imaju pravo na zaštitu i brigu koja je potrebna za njihovu dobrobit (članak 24. Povelje). Praksa Europskog suda za ljudska prava, iako se formalno ne spominje kao izvor prava u Republici Hrvatskoj, predstavlja svojevrsnu ekstenziju Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, te je također pravni izvor koji sudovi trebaju primjenjivati.

Republika Hrvatska stranka je **Konvencije o pravima djeteta** (NN MU broj 12/93) od 8. listopada 1991. godine. Prema Ustavu Republike Hrvatske (čl. 140.) međunarodni ugovori čine dio unutarnjeg pravnog poretka Republike Hrvatske te su po pravnoj snazi iznad zakona. Konvencijom o pravima djeteta štite se prava djece do navršenih 18 godina te ona predstavlja sveobuhvatni međunarodni ugovor na području zaštite prava djece. Konvencija o pravima djeteta ima prioritet u primjeni u odnosu na domaće zakonodavstvo (snaga ustavne norme). Osnovni princip zaštite je "najbolji interes djeteta" koji je integriran kroz zakonodavni i institucionalni okvir Republike Hrvatske.

Izdvajamo još neke važne propise na EU i nacionalnoj razini za područje zaštite djece.

Konvencija Vijeća Europe o zaštiti djece od seksualnog iskorištavanja i seksualnog zlostavljanja (NN MU 011/2011)

Strategiju Vijeća Europe o pravima djeteta (2016. – 2020.),

Agendu Europske unije za prava djece i Strategiju Europa 2020.

Nacionalna strategija za prava djece u Republici Hrvatskoj (2014. – 2020.)

Nacionalna strategija zaštite nasilja u obitelji (2011. – 2016).

Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji (NN, br. 137/09, 14/10, 60/10)

Obiteljski zakon NN (103/15) uređuju područje zaštite kršenja prava djece člancima koji definiraju pravo djeteta na skrb za zdravlje i život, kao i pravo na sigurnost i odgoj u obitelji primjeren svojim tjelesnim, umnim i osjećajnim potrebama te obvezu prijave kršenja prava djece. Posebno ističemo čl. 132. st. 1.: Svatko je dužan prijaviti centru za socijalnu skrb povredu djetetovih osobnih ili imovinskih prava. Povreda osobnih prava podrazumijeva osobito: tjelesno ili mentalno nasilje, spolne zloporabe, zanemarivanja ili nehajno postupanje, zlostavljanje ili izrabljivanje djeteta.

Kazneni zakon (NN 125/11, 144/12) u skladu je s Konvencijom Vijeća Europe o zaštiti djece od seksualnog iskorištavanja i zlostavljanja sadrži posebno poglavlje pod nazivom: Kaznena djela spolnog zlostavljanja i iskorištavanja djeteta, u kojem su sadržana sljedeća kaznena djela:

- spolna zloporaba djeteta mlađeg od 15 godina,
- spolna zloporaba djeteta starijeg od 15 godina,
- zadovoljenje pohote pred djetetom mlađim od 15 godina,
- mamljenje djece za zadovoljenje spolnih potreba,
- podvođenje djeteta, iskorištavanje djece za pornografiju,
- iskorištavanje djece za pornografske predstave, upoznavanje djece s pornografijom te,
- teška kaznena djela spolnog zlostavljanja i iskorištavanja djeteta.

Zakon o sudovima za mladež (NN 84/11, 143/12, 148/13).

Od važnijih pod-zakonskih propisa za ovu temu ističemo

Protokol o postupanju u slučaju nasilja u obitelji,

Protokol o postupanju u slučaju nasilja među djecom i mladima i Protokol o postupanju u slučaju seksualnog nasilja.

Protokol o postupanju u slučaju nasilja u obitelji sadrži niz precizno određenih mjera nadležnih tijela u njihovom postupanju te oblike, sadržaj i način suradnje tijela koja sudjeluju u otkrivanju i suzbijanju nasilja i pružanju pomoći i zaštite osobi izloženoj bilo kojem obliku ili modalitetu nasilja u obitelji (policija, centri za socijalnu skrb, zdravstvene i odgojno-obrazovne ustanove, pravosudna tijela).

Protokol o postupanju u slučaju nasilja među djecom i mladima određuje obveze nadležnih državnih tijela (odgojno-obrazovnih ustanova, centara za socijalnu skrb i policije), načine međusobne suradnje ovih tijela i njihove suradnje s drugim institucijama te druge aktivnosti i obveze.

Protokol o postupanju u slučaju zlostavljanja i zanemarivanja djece. Protokol se odnosi na svu djecu čija je dobrobit ugrožena, odnosno djecu u neposrednoj ili životnoj opasnosti, djecu koja su (dokazano ili pod sumnjom) žrtve zlostavljanja i zanemarivanja i djecu za koju se smatra da su pod rizikom od mogućeg zlostavljanja i zanemarivanja.

Zakon o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi, pročišćeni tekst (NN 87/08, 86/09, 92/10, 105/10, 90/11, 5/12, 16/12, 86/12, 126/12, 94/13, 152/14) u poglavlju Obveza zaštite prava učenika, u čl. 70 jasno navodi da su: Učitelji, nastavnici, stručni suradnici i ostali radnici u školskim ustanovama dužni su poduzimati mjere

zaštite prava učenika te o svakom kršenju tih prava, posebice o oblicima tjelesnog ili duševnog nasilja, spolne zloporabe, zanemarivanja ili nehajnog postupanja, zlostavljanja ili izrabljivanja učenika, odmah izvijestiti ravnatelja školske ustanove koji je to dužan javiti tijelu socijalne skrbi, odnosno drugom nadležnom tijelu.

Pravilnik o načinu postupanja odgojno-obrazovnih radnika školskih ustanova u poduzimanju mjera zaštite prava učenika te prijave svakog kršenja prava nadležnim tijelima. U ovom propisu, u čl. 4., se navodi da je: svaki radnik školske ustanove obvezan je, bez obzira na način na koji je došao do saznanja o mogućoj povredi prava učenika, odmah o tome izvijestiti razrednika ili stručne suradnike školske ustanove koji će o događaju i poduzetim mjerama izvijestiti ravnatelja i odgojno-obrazovnog radnika kojeg je ravnatelj ovlastio za postupanje u slučajevima povrede prava učenika.

Ovaj Pravilnik još uređuje i pojam vršnjačkog sukoba, obvezu škole da provodi, ali i još važnije, evaluira provedene preventivne programe te obvezu zaštite podataka i sigurnosti djece u medijima od strane škole.

Prilog 7:

Oblici zlostavljanja djece

EMOCIONALNO ZLOSTAVLJANJE

Emocionalno zlostavljanje u najširem smislu obuhvaća razna ponašanja odraslih prema djetetu, koja su nepovoljna po djetetov emocionalni i psihički razvoj. Ovo uključuje emocionalno povređivanje djeteta, odsutnost pozitivnog pristupa te neprepoznavanje i nezadovoljavanje djetetovih potreba (npr. grubo kritiziranje, vrijeđanje, odbacivanje, manipuliranje, ismijavanje, prevelika očekivanja, zastrašivanje, ignoriranje, sramoćenje, isključivanje djeteta, podmićivanje, pretjerani pritisak na dijete). Čest oblik emocionalnog zlostavljanja predstavlja manipulacija dječjim osjećajima od strane odraslih osoba sa svrhom rješavanja nekih vlastitih problema (npr. rastave braka) te svjedočenje nasilju u obitelji iako nije izravno žrtva tog nasilja.

ZANEMARIVANJE

Zanemarivanje predstavlja nezadovoljavanje djetetovih osnovnih potreba poput odgovarajuće hrane, odjeće, grijanja, medicinske skrbi i školovanja, pri čemu roditelj ili skrbnik ima mogućnosti za njihovo zadovoljenje. Također, zanemarivanje predstavlja i ostavljanje djece koja su premlada da se brinu o sebi same kod kuće, ili prepuštanje djece neadekvatnom nadzoru.

FIZIČKO ZLOSTAVLJANJE

Fizičko zlostavljanje uključuje ponašanja prema osobi mlađoj od 18 godina koja rezultiraju rizikom za ozbiljno povređivanje, smrt ili teške fizičke posljedice. Uključuje batine, udarce rukama, nogama i predmetima po tijelu, pljuske, davljenje, čupanje kose, guranje na pod, vezivanje, gašenje opušaka po tijelu, trovanje i drugo. Fizičko zlostavljanje uzrokuje različite ozljede uključujući modrice, opekline, prijelome kostiju, unutarnje ozljede i oštećenja mozga. U najekstremnijim slučajevima može uzrokovati smrt.

SEKSUALNO ZLOSTAVLJANJE

Seksualno zlostavljanje odnosi se na svaki seksualni kontakt između djeteta i barem 5 godina starije osobe (odraslog ili adolescenta). Događa se kad odrasli ili adolescent dijete navodi, prijete, zavodi ili prisiljava na bilo koju vrstu seksualnog kontakta. Može imati oblik dodirivanja i milovanja djeteta po intimnim dijelovima tijela, traženja djeteta da dodiruje i/ili ljubi odraslog, ljubljenja u usta i po tijelu, izlaganja seksualnim/pornografskim sadržajima, uključivanja djeteta u seksualne aktivnosti (oralni, genitalni i analni spolni odnos), navođenja da promatra seksualne aktivnosti, dječje pornografije te davanja sugestivnih seksualnih komentara djetetu. Seksualno napastovanje od strane maloljetnika može se također prijaviti kao zlostavljanje, ali ovisi i o tome koja je dob zlostavljača i žrtve i kakvo je specifično zlostavljajuće ponašanje. Smatra se da zlostavljač treba biti barem 5 godina stariji od žrtve kako bi se čin smatrao zlostavljanjem. Također su zakonske posljedice teže ukoliko je maloljetnik u vrijeme zlostavljanja bio mlađi od 14 godina.

Prilog 8:

Prepoznavanje znakova zlostavljanja

ZNAKOVI ZLOSTAVLJANJA DIJETETA

Kad je dijete zlostavljano postoje određeni znakovi. Mnogi od tih znakova mogu uzrokovani i drugim razlozima, pa njihovo postojanje ne mora automatski značiti da je u pitanju zlostavljanje. Međutim, oni su svojevrsne 'crvene zastavice' koje upozoravaju da dijete treba pomno pratiti kako bi bili sigurni je li i zaštićeno. Djeca koja su izložena zlostavljanju mogu pokazivati bilo koji od sljedećih znakova:

Znakovi na planu razvoja:

- Neuspjeh ili popuštanje u socijalnom i školskom napredovanju
- Teškoće u govoru
- Problemi privrženosti, kao što su nelagoda u fizičkom kontaktu ili teško ostvarivanje odnosa s drugima
- Zaostajanje u fizičkom, emocionalnom ili intelektualnom razvoju
- Poremećaji učenja

Znakovi na planu ponašanja:

- Ekstremi u ponašanju, primjerice pretjerano popustljivo i pasivno ili vrlo zahtjevno i agresivno
- Povučeno i/ili pretjerano osjetljivo ponašanje
- Povećani strah ili izbjegavanje određene osobe i/ili situacije
- Teško izražavanje misli i osjećaja
- Upotreba droga, alkohola
- Promjene u načinu jedenja i spavanja
- Anksioznost i/ili prekomjerna zabrinutost

Fizički znakovi:

- Modrice, otekline
- Uganuća ili prijelomi
- Opekline
- Razderotine, ogrebotine
- Česte fizičke pritužbe, primjerice trbobilja ili glavobolja
- Umor
- Mokrenje u krevet
- Poteškoće pri hodanju ili sjedenju
- Razderana, zaprljana ili krvava odjeća
- Bol ili svrbež u genitalnom području; modrice ili krvarenje u vanjskom području genitalija
- Spolno prenosive infekcije ili bolesti
- Trudnoća
- Poznavanje ili interes za seksualna ponašanja koja nisu odgovarajuća za dob

Psihološki znakovi:

- Nisko samopoštovanje
- Neobičajena poslušnost ili perfekcionizam
- Jak osjećaj stida ili krivnje
- Programirane izjave ili ponašanja